

**ПІДГОТОВКА КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ФАХІВЦІВ
У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ:
РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ**

Тетяна СТОЙЧИК, кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-виробничої роботи Криворізького професійного гірничо-технологічного ліцею

Обґрунтовано результати узагальнюючого етапу та підсумки експериментальної роботи всеукраїнського рівня з проблеми «Педагогічні умови формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю у закладах професійної освіти». Представлено інновації за результатами реалізації ідей експерименту.

Ключові слова: якість підготовки, конкурентоздатний фахівець, експериментальна робота, заклад професійної освіти.

Татьяна СТОЙЧИК

**ПОДГОТОВКА КОНКУРЕНТОСПОСОБНЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ
В УЧРЕЖДЕНИЯХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
РЕЗУЛЬТАТЫ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ РАБОТЫ**

Обоснованы результаты обобщающего этапа и итоги экспериментальной работы всеукраинского уровня по проблеме «Педагогические условия формирования конкурентоспособности специалистов горного профиля в учреждениях профессионального образования». Представлены инновации по результатам реализации идей эксперимента.

Ключевые слова: качество подготовки, конкурентоспособный специалист, экспериментальная работа, заведение профессионального образования.

Tatyana STOYCHIK

TRAINING OF COMPETITIVE SPECIALISTS IN VOCATIONAL INSTITUTIONS: EXPERIMENTAL RESULTS

The results of the generalizing stage and the results of the experimental work of the all-Ukrainian level on the problem "Pedagogical conditions for the formation of competitiveness of mining specialists in vocational education institutions" are substantiated. Innovations are presented based on the results of the implementation of the ideas of the experiment.

Key words: quality of training, competitive specialist, experimental work, vocational education institution.

Постановка проблеми. Розвиток інноваційного суспільства неможливий без усвідомлення його пріоритетної ролі та всебічного оновлення, де реформи освіти виступають необхідною умовою національного розвитку та національної безпеки. Освітня сфера для багатьох розвинутих країн є засобом позитивних змін, оскільки створює найпотужніший інвестиційний ресурс – людський потенціал [2].

Сьогодні перед системою професійної освіти стоїть вимога не просто істотного підвищення рівня людського потенціалу, а забезпечення якісно нової сутності, яка забезпечила б їх готовність до успішної діяльності [1].

З цією метою та на виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 13.06.2016 року №65 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня на базі Криворізького професійного гірничо-технологічного ліцею» в період 2016-2019 рр. реалізовано завдання констатувального, формувального та узагальнюючого етапів експериментальної роботи з проблеми «Педагогічні умови формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю в закладах професійної освіти» за підтримки наукового керівника *Лариси Миколаївни Сергєєвої* та наукового консультанта *Неллі Григорівни Ничкало*.

Соціальними партнерами в рамках експерименту стали: ПАТ «Кривбасзалізрудком», ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний

комбінат», ПрАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», ПрАТ «СУХА БАЛКА», ТОВ «МЕТІНВЕСТ-ПРОМСЕРВІС».

Мета статті – проаналізувати результати експериментальної роботи всеукраїнського рівня з проблеми «Педагогічні умови формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю в закладах професійної освіти» (січень 2016 року – грудень 2019 року), у т.ч. узагальнюючого етапу.

Виклад основного матеріалу. На виконання завдань експериментальної роботи у 2019 році розпочато виконання заходів узагальнюючого етапу, з урахуванням проміжних результатів формувального етапу та проведено наступну роботу:

1. Теоретично обґрунтовано модель формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю у закладах професійної освіти у вигляді комплексу етапів із визначенням форм і методів, які представлено у *змістовно-процесуальному компоненті*. У змодельованому процесі, відображено послідовність двох етапів із обґрунтуванням умов та організаційно-методичним супроводом, що забезпечують розвиток базових профільних та особистісних компетенцій, а саме:

- I етап «Формування якісного складу споживачів освітніх послуг»;
- II етап «Формування професійної компетентності фахівців».

Завершальним у змістовно-процесуальному блоці є третій етап, що характеризується здійсненням підсумкового контролю, моніторингу, працевлаштування, аналізу та коригування професійної підготовки.

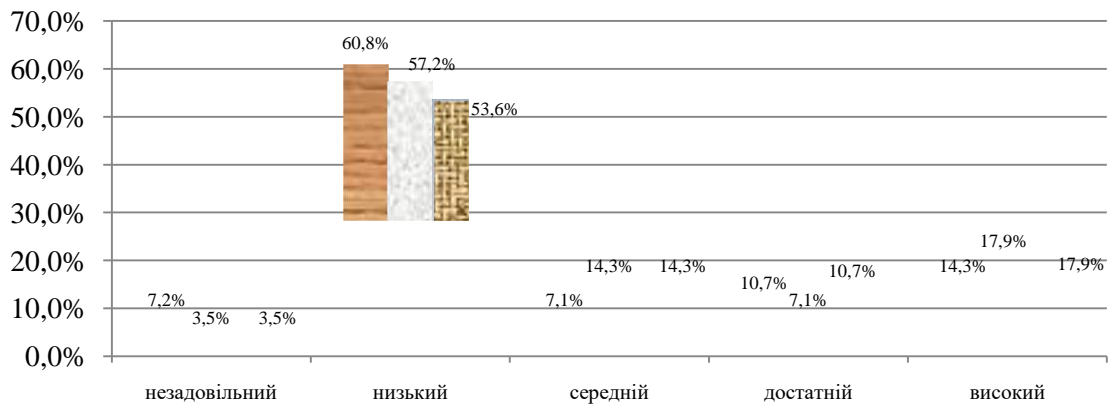
Критеріально-діагностичний компонент моделі передбачає опис складників професійної компетентності фахівців.

Динаміка сформованості структурних складових професійної компетентності вимірюється показниками високого, достатнього, середнього, низького рівнів та визначається за критеріями: сформованості мотивації до майбутньої професійної діяльності, особистісних якостей, рівнем засвоєння знань, сформованістю навичок та умінь.

2. Удосконалено навчально-методичний комплекс формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю, а саме: розроблено положення про рейтингове оцінювання діяльності педагогічних працівників; програму розвитку молодіжного центру «PR KPGTL»; діагностичний комплекс для абітурієнтів щодо виявлення їх професійних здібностей; щодо оволодіння здобувачами освіти професійними компетентностями з професії «Прохідник»; методичні рекомендації «Використання методології Adjial та Scrum у формуванні конкурентоздатності фахівців», «Територія успіху: формування лідерських якостей майбутніх фахівців гірничого профілю»; 6 програм тренінгів; мобільний додаток доповненої реальності «AR KPGTL»; створено 3-d фільм «Буріння шпурів за допомогою бурової установки Boomer S1D фірми Atlas Copco»; макет «Заміна тягового двигуна електровоза К-14 в умовах горизонту шахти, що будується»; науково-методичний банк даних із матеріалами, напрацьованими під час проведення експериментальної роботи.

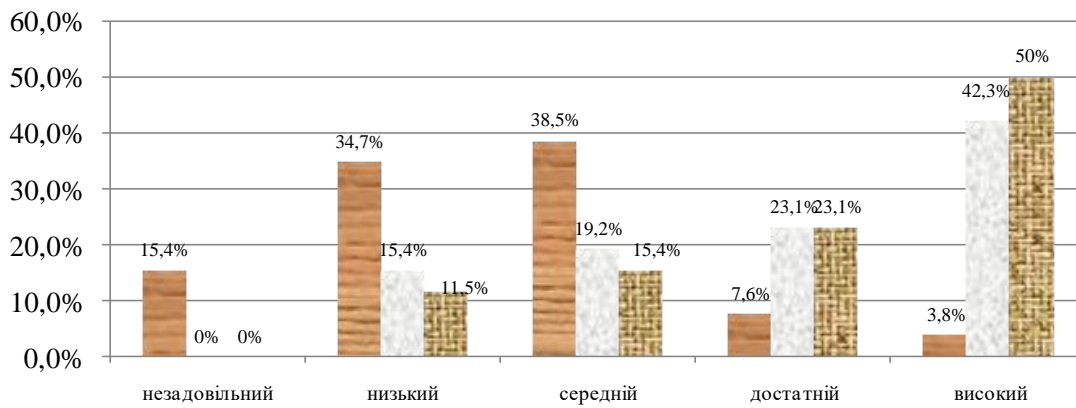
3. Творчою групою здійснено експериментальну перевірку ефективності технології формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю.

За результатами опитування абітурієнтів щодо сформованості мотивації до вибору професій, збільшилась кількість респондентів, які отримали фахову допомогу від педагогічних працівників, спостерігається підвищення достатнього та високого рівнів сформованості мотивації в експериментальній групі, а в контрольній групі хоча і є позитивна динаміка, але вона незначна, що підтверджує ефективність застосованої методики (мал. 1).



контрольна група

Констатувальний етап Формувальний етап Узагальнюючий етап

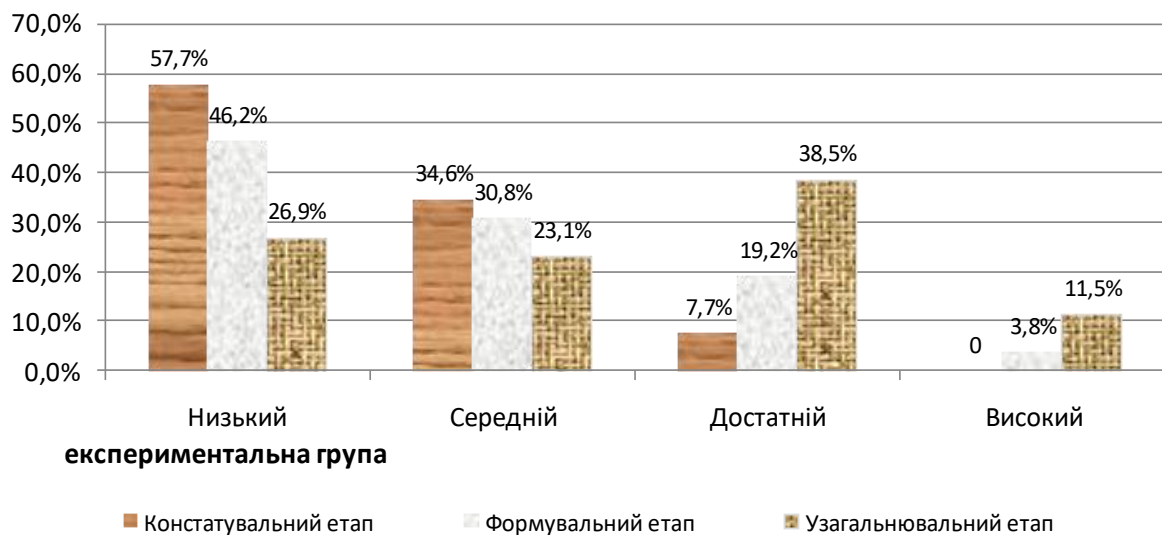
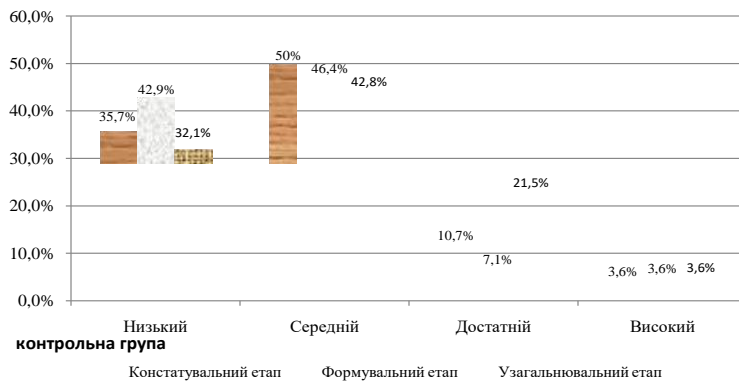


експериментальна група

■ Констатувальний етап ■ Формувальний етап ■ Узагальнюючий етап

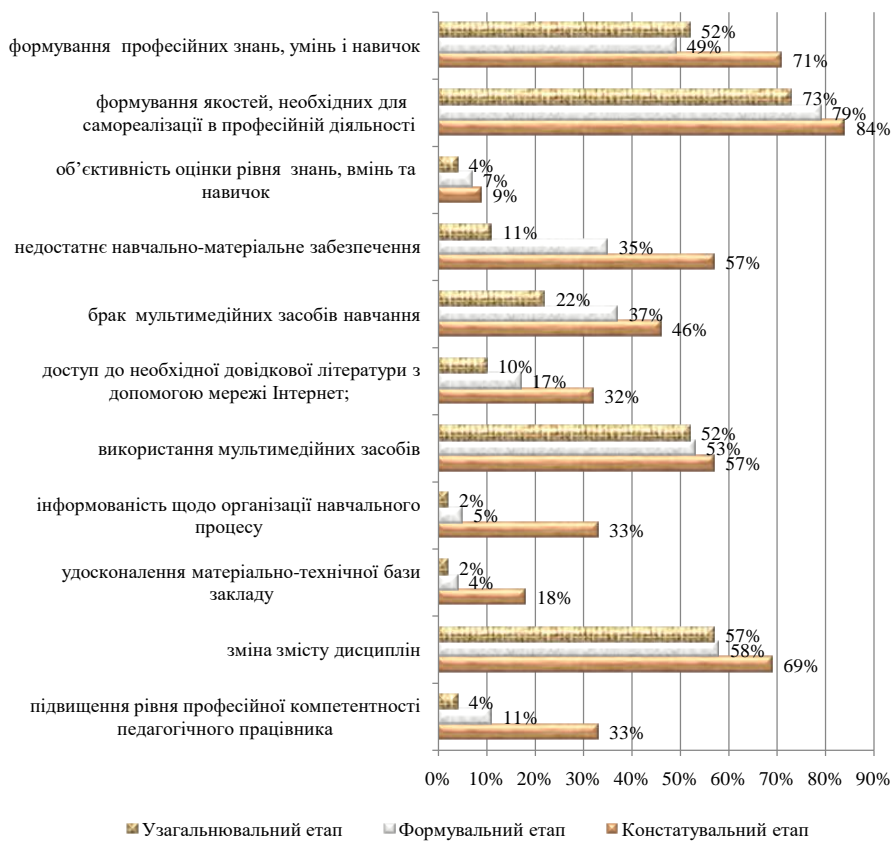
Мал. 1. Результати аналізу мотивації до професійної діяльності в абітурієнтів контрольної та експериментальної груп

Зріз рівня засвоєння знань і сформованості умінь здобувачів освіти показав несуттєве збільшення показника достатнього рівня в контрольній групі; в експериментальній групі – збільшення достатнього та високого рівнів (мал. 2).



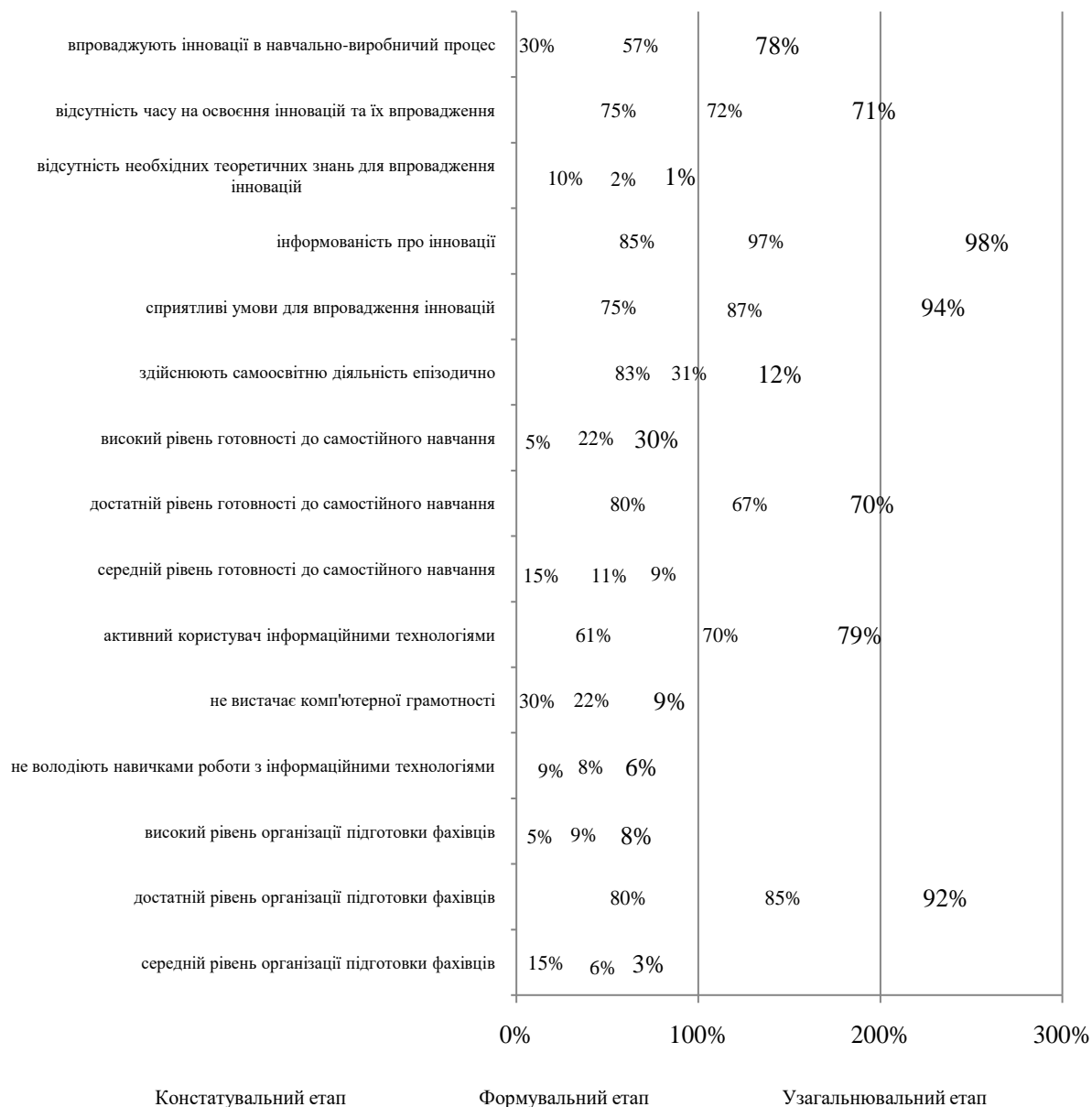
Мал. 2. Співвідношення рівнів засвоєння знань і сформованості умінь здобувачів освіти з предметів професійно-теоретичного та професійно-практичного циклів

Позитивні зміни в експериментальній групі підтверджують і результати опитування здобувачів освіти щодо стану професійної підготовки, під час якого виявлено збільшення рівня використання мультимедійних засобів, оновлення змісту підготовки. Респондентами експериментальної групи також відзначено збільшення уваги під час навчання до формування якостей, необхідних для самореалізації в професійній діяльності (мал. 3).



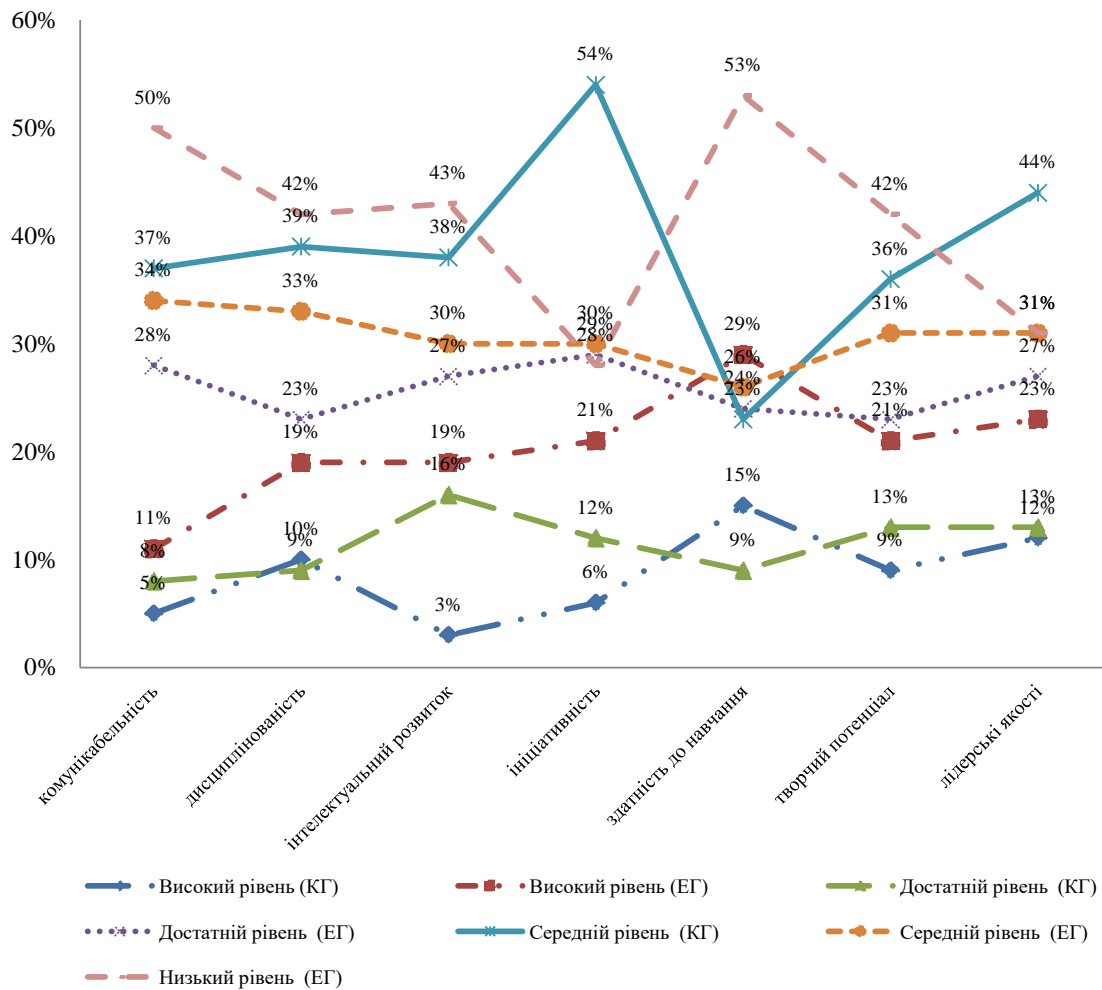
Мал. 3. Результати опитування здобувачів освіти щодо стану професійної підготовки

Результати анкетування педагогічних працівників, демонструють збільшення працівників, які впроваджують інновації в навчальний процес, користувачів інформаційних технологій. Більшість респондентів відзначають покращення умов для впровадження інновацій, готовність до самостійного навчання та зростання рівня поінформованості про інновації (мал. 4).



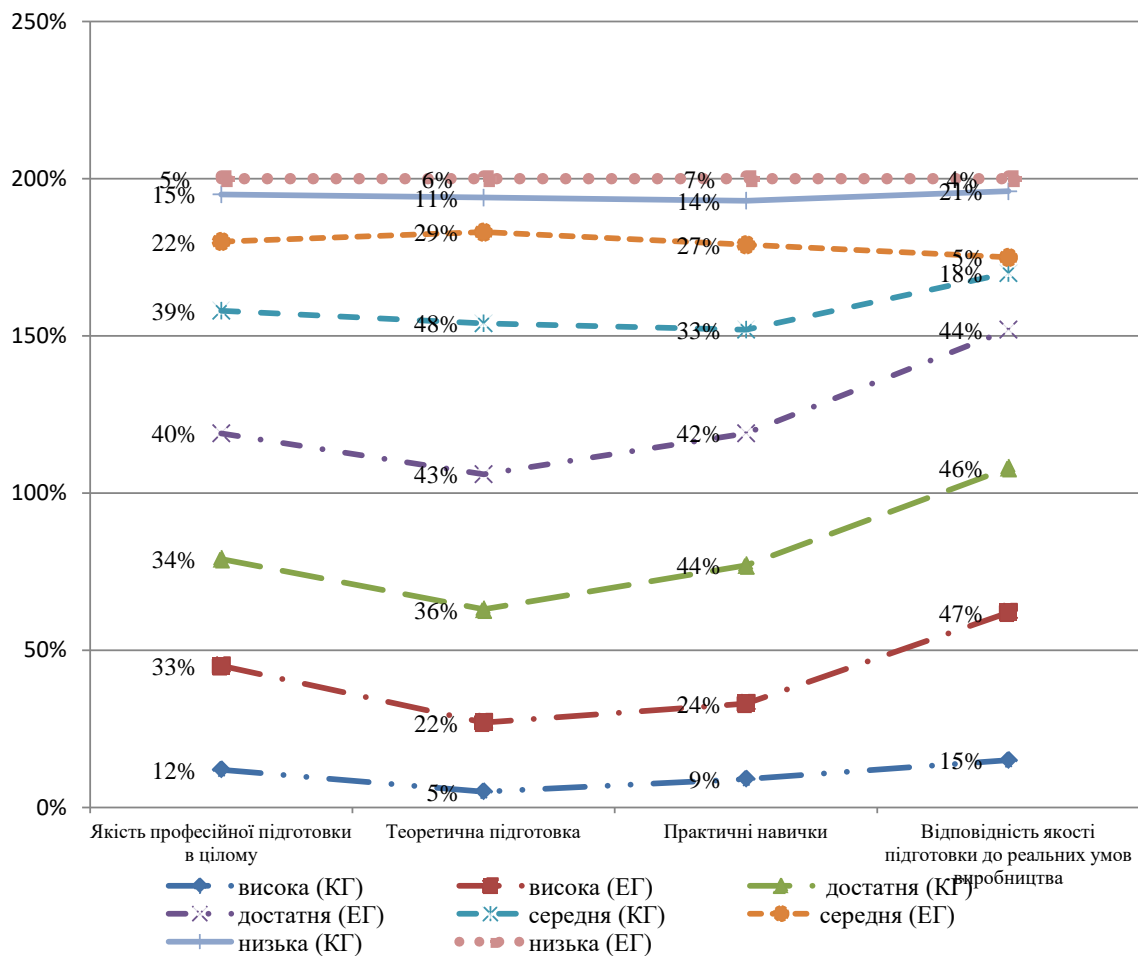
Мал. 4. Опитування педагогічних працівників щодо рівня професійної компетентності, самоосвіти та рівня підготовки фахівців

Дослідження стану сформованості особистісних якостей здобувачів освіти засвідчує зростання показників після завершення експерименту в експериментальній групі та незначне – в контрольній. Так, спостерігається зростання показників високого та достатнього рівнів у експериментальній групі за критеріями: комунікабельність, дисциплінованість, інтелектуальний розвиток, ініціативність, здатність до навчання, творчий потенціал, лідерські якості (мал. 5).



Мал. 5. Порівняльний аналіз результатів рівня сформованості особистісних якостей здобувачів освіти контрольної та експериментальної групи

За результатами опитування роботодавців щодо якості професійної підготовки майбутнього фахівця, можна констатувати позитивні якісні зміни в експериментальній групі та незначний рівень підвищення показників – у контрольній (мал. 6).



Мал. 6. Результати оцінювання якості професійної підготовки майбутнього фахівця у контрольній та експериментальній групах за результатами опитування роботодавців

За результатами опитування керівних кадрів закладів професійної освіти регіонів України, зменшилась кількість респондентів, які вважали, що тільки навчально-матеріальна та матеріально-технічна база є найбільш ефективним засобом у підготовці конкурентоздатних фахівців та однією з дієвих альтернатив вважають упровадження елементів дуального навчання.

Таким чином, отримані результати експериментального дослідження доводять, що впровадження технології формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю забезпечує ефективність означеного процесу та підтверджує вірогідність вихідної гіпотези.

В цілому, протягом чотирьох років проведення експериментальної роботи розроблено та впроваджено в практику підготовки конкурентоздатних фахівців гірничого профілю у закладах професійної освіти:

- 2 підручники (гірничо-прохідницькі машини і комплекси, гірничі роботи), 4 навчальних посібники (охорона праці в гірничорудній галузі, термінологічний довідник для закладів професійної освіти гірничого профілю, історія розвитку гірничо-прохідницької техніки, комплекс навчальних модулів з оволодіння професійними компетентностями з професії «Прохідник»), із яких 3 рекомендованих МОН України, 1 схвалений ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»;

- 3 державних стандарти (прохідник, люковий (гірничі роботи), машиніст електровоза (гірничі роботи)), в т.ч. 1 на модульно-компетентнісній основі (проект);

- 6 програм тренінгів (10 кроків до мрії, я у світі професій, публічні виступи, майстерність комунікацій та вирішення конфліктів, розвиток підприємницької ініціативи, нестандартне мислення – як складова у підвищенні конкурентоздатності);

- 7 методичних рекомендацій (щодо підготовки фахівців за індивідуальною формою навчання, дистанційною, з упровадженням елементів дуальної форми навчання, щодо проведення професійно-практичної підготовки в умовах виробництва, щодо формування лідерських якостей фахівців, використання технологій Adjial та Scrum, щодо формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю у закладах професійної освіти;

- 4 навчально-контролюючих комплекси (збірники завдань вихідного контролю, пакет контрольно-оціночних матеріалів з професії «Прохідник», діагностичний комплекс для визначення професійних нахилів абітурієнтів);

- 1 мобільний додаток доповненої реальності «AR KPGTL»;

- 1 навчальний 3-D фільм (буріння шпурів за допомогою установки Boomer S1D фірми Atlas Copco);

– 8 організаційних документів (положення про експериментальну роботу, міжнародну діяльність, про профорієнтаційний центр, про впровадження дистанційного навчання, про стажування педагогічних працівників в умовах виробництва, про молодіжний центр, про електронну бібліотеку, про рейтингове оцінювання діяльності педагогічних працівників);

– 5 анкет опитування (абітурієнтів щодо мотивів вибору професії, здобувачів освіти щодо дослідження сучасного стану якості підготовки педагогічних працівників щодо визначення рівня професійної компетентності та самоосвіти, роботодавців щодо якості надання освітніх послуг закладами освіти, керівних кадрів закладів професійної освіти);

– видано 3 збірники праць за результатами науково-практичних конференцій 2017, 2018, 2019 роки;

– створено

4 навчальних макети (заміна тягового двигуна електровоза К-14 в умовах горизонту шахти, що будується; фрагмент промислової частини міста Кривого Рогу з підземного видобутку залізної руди; проведення горизонтальних виробок із застосуванням високопродуктивної техніки фірми Atlas Copco; відпрацювання рудного експериментального блоку 140-142 гор. (1220 м) із застосуванням навантажувально-доставочної машини);

електронну бібліотеку на сайті закладу з науково-методичним банком даних експериментальної роботи;

реконструйовано 4 навчальних кабінети та оновлено систему комплексно-методичного забезпечення (охорони праці, технології та комплексної механізації гірничих робіт; будови та експлуатації прохідницьких машин, електротехніки);

придбано 25 комплектів комп'ютерної техніки, 1 інтерактивну дошку, мультимедійний комплекс Sam Touch.

Адаптовано до підготовки цифрові освітні ресурси, надані роботодавцями.

– 32 педагоги пройшли стажування в підземних умовах виробництва;

– 28 педагогів пройшли підготовку за тренінговими програмами гірничих

підприємств (навчання дорослого населення, курсове теоретичне навчання, ефективне спілкування: як зрозуміти співрозмовника і навчитися розв'язувати конфлікти).

Основні результати дослідження викладено у 57 наукових виданнях (29 друкованих аркушів), в т.ч. 10 опубліковано науковим керівником, 4 іноземною мовою; 34 публікації в газетах; 9 виступів на радіо та телебаченні.

Основні положення і результати дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях, в т.ч.: 8 міжнародних, 30 всеукраїнських, 6 регіональних; 13-ти семінарах, круглих столах, форумах, вебінарах.

У рамках експерименту творчою групою майданчика ініційовано та проведено 3 конференції всеукраїнського рівня, в т.ч. 1 за іноземною участю; 5 дискусійних панелей, 2 круглих столи на всеукраїнському рівні.

Висновок. *Наукова новизна і теоретичне значення* результатів експериментального дослідження полягають у тому, що: вперше обґрунтовано педагогічні умови формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю; розроблено модель та технологію формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю у закладах професійної освіти; визначено критерії оцінки ефективності формування конкурентоздатності фахівців гірничого профілю; уточнено сутність понять «конкурентоздатний фахівець», «педагогічні умови формування конкурентоздатних фахівців»; з'ясовано основні компоненти умов формування конкурентоздатності фахівців.

Підсумки інноваційної експериментальної роботи заслухано та схвалено 13 лютого 2020 року на засіданні комісії з професійної педагогіки, психології та змісту професійно-технічної освіти Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України.

Результати впроваджено у закладах освіти 8 областей України: Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Львівській, Одеській, Полтавській, Сумській, Чернівецькій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Поцелуйко В. Особливості підготовки конкурентоздатних фахівців харчової галузі в ПТНЗ / Поцелуйко В. // Матеріали Міжнародної студентської науково-технічної конференції «Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання», 25-26 квітня 2019. – Т. : ТНТУ, 2019. – С. 305-306

2. Сергєєва Л.М. Професіоналізм як основа конкурентоздатності // Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці: зб. матеріалів наук.-практ. конф., Кривий Ріг, 6 квітня 2017 р./ за наук. ред. Л.М. Сергєєвої, Т.І. Стойчик. – Кривий Ріг: КПГТЛ, 2017. – 469 с. С. 450-453.